

בס"ד
פר' וארא
גליון רכ"ט
שנה ה'
שבט תשפ"ד

בדרו אמונה

במשנת מרן רשכבה"ג הדרך אמונה זללה"ה

תורתך שעשועי – שו"ת עם רביה"ק מרן זצוק"ל בעניני בר מצווה

מתוך ספר החדש שו"ל ע"י תלמידו המסיד הגאון רבי שמעון ויסכרג שליט"א מרכזי המכון. לרגל הכנס בנו הבה"ח צרוך מאיר נ"ו לעול תורה ומצווה, צמול"ש העבל"ט.

מנהגי סעודת בר מצווה

אפשר להקל בבר מצווה לעשות כלי שיר (דולה ומשקה עמוד ר"מ), בסעודת בר מצווה י"ל על נהרות בבל (עלי שיח עמוד ק"י ס"ו), אפשר לעשות בר מצווה בחול המועד (שם עמוד קנ"ז ס"א), יכולים המשתתפים לומר בברה"מ"ז ברכת האורח (דולה ומשקה עמוד קל"ג).

...

קטן המגדיל בקידוש לבנה

כתב לי רבינו זצ"ל, דגם מי שיגדיל בהמשך החדש לא ימתין לגדלותו רק יקדש הלבנה בזמנה דזריזין מקדימין למצות ושהויי מצווה לא משהינן, (וכ"כ בתשובתו במועדי הגר"ח ח"ב סי' כ"ז ובסו"ס אשי ישראל תשובה שמו"א) וע"י ברמ"א (סי' נ"ג ס"י) ובשו"ת משיב דבר (ח"א סי' י"ח) ובבנין שלמה (סי' ס') ובשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' קכ"א), דמבואר ברמ"א דיכול בר מצווה להתפלל מעריב מבעו"י קודם שיגדיל אף שאינו חייב רק מדין חינוך.

ואמר רבינו זצ"ל, דכיון מחוייב עתה בקידוש לבנה מצד מצוות חינוך א"כ איך ידחה זאת, והרי כל קידוש לבנה הוא מדרבנן, ואין לומר שאם נסבור שחייב חינוך הוא על האב ולא על הבן שאז האב יצווה והקטן מ"מ ידחה לאח"כ, דהא קטן צריך לשמוע בקול אביו (דרך שיחה ח"ב עמוד ר"ע וכ"כ בשיח התורה ח"ב סי' תתמ"א).

ואין נפק"מ אם הוא חד דרבנן או תרי דרבנן רק לגבי להוציא אחרים, ולא מצינו מקור להמתין בדרבנן עד שיגדיל (כל משאלותיך עמוד קי"א), ואדרבה יש לו להקדים דזריזין מקדימין למצות (שערי ציון ח"א עמוד י"ז).

...

חייב בר מצווה בתענית נדחה

נשאל רבנו זצ"ל, בקטן שיהא בן י"ג ביום י"א באב ות"יב חל בשבת ונדחה ליום א' אם חייב לצום וכן בשאר צומות, והשיב שחייב לצום, (סי' מועדי הגר"ח ח"א תשובה רצ"ז).

...

תענית סמוך לבר מצווה

אמר רבינו זצ"ל, דקטן אי"צ להתענות אפי' סמוך לבר מצווה, ואפי' נעשה בר מצווה למחר, ומעולם לא שמענו שינהגו שיאמר עננו אף כשמתענה לחינוך עד מנחה, כיון שאינו חייב בתענית (כ"כ רבינו בהערה לסי' קרא עלי מועד פ"א הערה ד וע"י במועדי הגר"ח ח"ב סי' תי"ז שהשיב למעשה שיכול לומר.

ובקו' עזרת אליעזר עניני בר מצווה עמוד ד' נשאל רבינו בענין מה שנהגו להתענות ג' תעניות סמוך לבר מצווה והשיב שם לא שמענו מנהג זה, ומ"מ כתב דמי שנהגו אצלו לצום יצומו ואפי' הבנות כדאי שיצומו אם אינו בחשש סכנה, וע"י בס' שמענו כן ראינו ח"ב פ"ט ס"ג דאין להתענות יום שלם עד הבר מצווה ומ"מ יש ענין להתענות קצת לשעות).

להתנות שיהיה הכל בלא נדר

אמר לי רבינו זצ"ל לפני הבר מצווה, שכדאי לומר בפה שכל מנהג טוב שינהג ג' פעמים, שיהיה בלא נדר, שלא יכנס ח"ו בעון נדרים, ואמר בשם אביו מרן הקה"י זצ"ל דבמנהג טוב שנהג ג' פעמים ולא קבל בפה אפשר לסמוך על המסירת מודעא אחר התרת נדרים בער"ה, ואמר שכ"כ הגר"ח זוננפלד זצ"ל בשו"ת שלמת חיים (סימן ס"ב).

...

חיוב ברכוה"ת בליל הבר מצווה

אמר רבינו זצ"ל, שאביו בעל הקה"י זצ"ל ומרן החזו"א זצ"ל לא אמרו לו בבר מצווה לכיון שנית לצאת באהבת עולם, (כל משאלותיך עמוד קי"א) והטעם דס"ל דאף שקטן אינו בר חיובא מ"מ יש לו קיום מצווה מה"ת אף במצווה דאורייתא, ומהני מה שברך בקטנותו אף אחר שהגדיל.

וע"י בזה בדעת נוטה ציצית (ח"ב סי' תצ"ג) דכשהגדיל אין צריך לברך שנית, דגם ברכת קטן נחשבת ברכה, וגם נפטר באהבת עולם, וע"ש בהערות שאמר רבינו זצ"ל שמעולם לא שמענו שיהיה הבר מצווה בליל הבר מצווה צריך אחר מעריב לשנות על אתר לצאת יד"ח ברכה"ת באהבת עולם ע"י בשו"ע (סי' מ"ז ס"ז).

...

סעודת בר מצווה במוצ"ש

נשאל רבינו זצ"ל, נער שנהיה בר מצווה ביום ראשון האם יכולים לעשות את סעודת הבר מצווה בשבת שלפני כן בסעודה שלישית, ולמשוך את הסעודה עד אחרי צאת השבת דאז הוי כיום ראשון ושפיר יצא יד"ח, והשיב, אין מערבין שמחה בשמחה.

ונשאל הרי בשבת להרבה פוסקים לא נאמר דין שמחה רק ביו"ט כמבואר בתוס' (מו"ק ח' ב') ומג"א (סי' תקמ"ו ס"ד), וכן הרי נוהגים לעשות סעודות בר מצווה בשבת, והשיב רבינו, אם עושה סעודה מיוחדת עבור הבר מצווה טוב אבל במה שחייב עבור שבת א"א,

(אוצרות של חינוך עמוד תת"ח סמ"ח מ"ט וכי שם רבינו באות נ' דאי"ז שייך לנידון הבאר היטב סי' ש' בשם אי"ז שהממשיך סעודה שלישית עד לאחר חשיכה דאין צריך לאכול עוד סעודה רביעית מלוה מלכה דשם הכל בא לכבוד שבת, אבל לא מהני המשכת הסעודה לבר מצווה).

...

בר מצווה עם מלוה מלכה

נשאל רבינו זצ"ל בסעודת בר מצווה במוצ"ש, או סעודת פדיוה"ב וסיום, האם יוצאים בזה גם יד"ח סעודת מלוה מלכה, והשיב רבינו, דיכול לכיון גם למלוה מלכה, (עזרת אליעזר בר מצווה עמוד מ"ב).

דרשת בר מצוה

ושתיה, ולא הייתה סעודה, הזמנות נשלחו רק לכמה יחידים, השכן כתב את ההזמנה במכונת כתיבה.

קיבלתי רק כמה ספרים, החזון איש נתן לי ספר חזון איש על יבמות, והוא אצלי, הרב מפונוביז' נתן מאירי על חולין, הגי"ר מתתיהו שטיגל חובת הלבבות קטן [בס' אלא ד"א של הלכה פ"ז כ' שהביא מס"י], רבי יעקב הלפרין משניות רבי שמעון גריינמן היה אז חתן במשפחה וחמיו המוהל הרב שקול נתן ג"כ משניות, אביו של הגי"ר אברהם פרבשטיין שהיה חייט ותפר לי את הבגדים ובשעתו היה ראש הקהילה נתן לי גמרא ברכות פרק קמא עם ניקוד, הבנים של הגי"ר שמואל גריינמן נתנו בשותפות ספר, הגי"ר יהושע קרליץ נתן ספר בבר מצוה, [הראה לי גם חיי אדם שקיבל מהחברים עם הקדשה].

וסיפר שבבר מצוה השתתף גם הזבינקער רב הגרא"י גרשנוביץ זצ"ל, כמדומה שהרב מפונוביז' אמר דברים קצרים, והוא איחר לבר מצוה כי שב מהלוויה של הגרי"מ חרל"פ, ובכניסתו אמר טוב ללכת לבית האבל מלכת אל בית משתה, אמרתי דרשה על היסח הדעת בתפילין, וזה הסתעף לטומאה (כל משאלותיך עמוד ק"ט).

ופעם אחרת כשנשאל רבינו, בענין הבר מצוה שעשו לו, בר מצוה? מי היה עושה? הבר מצוה שלי היה בישיבה בבית יוסף, היה רק יין ועוגה, ובאו החזו"א והרב מפונוביז', וחברים מהתלמוד תורה, לישיבת תפארת ציון נכנסתי שנה אחר הבר מצוה, השכן שלנו עשה כמה הזמנות במכונת כתיבה, ואמרתי דרשה בענין היסח דעת בתפילין ומסתעף לדין טומאה הותרה, שקשור לקרבן פסח, ומודפס באחד מספרי אבא, זה היה דרשה שלו, לא הפריעו לדרשה, קבלתי שבע ספרים ואלו חלקם מהחזו"א קבלתי חזו"א על עירובין ואחד הביא מסילת ישרים ר' יהושע תנחום קרליץ הביא משניות, (מנחת תודה עמוד ק"ע).

ופ"א כאשר שאלו את רבינו, מה הגדר של הסעודה לנער בר מצוה עם ברכת המוציא דווקא או די במזונות בלי נטילת ידים, השיב, **בבר מצוה שלי היה רק יין ומזונות והערינג, ונעשתי בר מצוה, לא צריך יותר מזה**, שמחת בר המצוה שלי נערכה בישיבת בית יוסף שבגבעת רוקח בבני ברק בליל בר המצוה אחרי מעריב בחדר אוכל, אבי הסטיפלער היה שם ר"מ, היה על השולחן יין ועוגה ללא נטילת ידיים, קבלתי ז' ספרים, חזון איש על יבמות ממרן החזו"א, מסילת ישרים מר"מ שטיגל זצ"ל, ועוד.

מרן זללה"ה שהשתתף לא הניח שיפסיקו את הדרשה בשירים את הדרשה הכנתי על פי מראה מקומות שאבא הראה לי ועל פי זה אמרתי את החידוש ואח"כ הדפיסו באחד מספריו כי החידוש היה משלו, (אלא ד"א של הלכה פ"ז ס"א) אביו מרן הקה"י זצ"ל הורה לו להניח תפילין חודש קודם הבר מצוה, ורוב הנהגותיו של רבנו בהלכות תפילין היו מאביו הקה"י שלימד אותו קודם שנעשה בר מצוה איך להניח תפילין (שם).

לגבי הדרשה של בר מצוה, אמר רבנו זצ"ל, כי רוב הנערים היו אומרים משאגת אריה אודות לילה זמן תפילין וכדומה, אבא הקה"י זצ"ל אמר לי מליצה בשם מגיד אחד, שבכל ברית בא אליהו הנביא ובכל בר מצוה בא השאגת אריה, אני אמרתי שטיקל תורה של אבא, עם שייכות לשאגת אריה, בחתונה היו מפריעים לחתן אבל לא בבר מצוה, בר המצוה שלי היה בבית המדרש של ישיבת בית יוסף, כי עשוהו על תנאי ויכלו לערוך סעודות, (כל משאלותיך שם).

רבינו זצ"ל היה מבקש לשמוע דרשת הבר מצוה, ולא היה נותן שיפריעו לדרשה, ואמר רבנו, **החזון איש הקפיד שלא יפריעו לנער בר מצוה מלומר את הדרשה**, והוסיף, הרי הנער כל כך טרח להכין, ובסוף לא נותנים לו לומר, ואכן כשהשתתף בבר מצוה ואמר שלא להפריע מפני כבודו לא היו מפריעים, (כל משאלותיך עמוד ק"ו).

וכשטענו שמנהג זה נעשה כדי שלא לבייש מי שאין לו, אמר רבינו, גם אם כן שלא רוצים לבייש, אבל לא להפסיקו מיד, אלא שיאמר מקצת, שאם לא כך זה מבזה את דברי התורה, ונאמר מסיר אזנו משמוע תורה וגו', החזון איש סבר שזה בזיון התורה שלא נותנים לו כלל לדבר לפחות שיגיד איזה שטיקל, (שם).

...

לדחות סעודת בר מצוה

נשאל רבינו זצ"ל, בענין מה שכתב במג"א ומובא במשנ"ב (סי' רכ"ה סק"ו) שגם אחר יום הבר מצוה אם יש בסעודה דברי תורה הוי סעודת מצוה, האם אפשר מחמת כן לדחות הבר מצוה לזמן שיותר קל למשתתפים, והשיב, **בר מצוה סעודתו רק בו ביום, ומה שעושה אח"כ לא מעלה ולא מוריד**, ומה שאמרת שאם יש דברי תורה הוי סעודת מצוה, זה כמו שיעשה בחודש אחר, ואין זה שייך לבר מצוה, כאשר אינו יכול לעשות סעודת בר מצוה בליל הי"ג יכול גם לילה שלאחריו, אבל אחר כך, זה כבר רק זכר לבר מצוה.

וכאשר אחד מנכדי רבנו אמר לו כי בנו נהיה היום בר מצוה, אבל סעודה לאחרים עושה בשבוע הבא, אמר לו רבינו, **אם כן יש לי עצה בשבילך, תמתין כבר עד החתונה, ותעשה אז את הסעודה**, (כל משאלותיך עמוד ק"ה).

...

בר מצוה של רבינו זצ"ל

בהזמנות באחד מימי חודש טבת בעת טעימת שחרית לפתע אמר רבנו זצ"ל, היום יום בר המצוה שלי, [כדרכו שלא עושה ענין מיום הולדת, באומרו **יום הולדת מצינו רק אצל פרעה**, ואמר על זה רשכבה"ג מרן הגרא"י שטיינמן זצ"ל, **כיון שרבינו כל שיחו ושיגו רק בדבר של מצוה, והרי יום הולדת אינו שייך למצוות, אלא יום בר המצוה, לכן מזכיר רק הבר מצוה**], וסיפר רבנו, פעם לא היתה כלל סעודה בבר מצוה, הבר מצוה שלי הייתה בישיבת בית יוסף עם קצת מזונות

לעילוי נשמת המשגיח הגאון הצדיק רבי מתתיהו חיים ב"ר יעקב סלמון זצוק"ל

המשגיח זכה לקרבה וכבוד גדול מרבותינו עיני העדה רשכבה"ג מרן אילת השחר זצוק"ל ורשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל, המשגיח בא רבות מחו"ל למרות הטרחה העצומה כדי להתייעץ עם רבותינו בכל השאלות הקשות, ועמד בעוז למען כבוד תורתם.

לרפואת הגאון הגדול רבי ברוך בן צביה ויסבקר שליט"א ר"י בית מתתיהו. הזקוק לרחמי שמיים מרובים.

ברכת מזל טוב לידידינו הרה"ג רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א מח"ס גם אני אודך לרגל אירוסי בתו. עב"ג הבה"ח נפתלי שוורץ נ"ו

יו"ל ע"י מכון "דרך אמונה" בקול ובכתב - קו דרך אמונה: 0799-211-666 לקבלת הגיליון במייל: a0799211666@gmail.com

הגיליון מובא מידי שבוע במסגרת חוברת אוצר הפרשה, גליונות מרבותינו זצוק"ל ושליט"א ניתן לקבלו במייל - a169258235@gmail.com